

November 2016

Christian 4.

København er en pragtfuld by. Mennesker, historien, gader, torve, folkeliv, arrangementer – og ikke mindst vore mange gamle og smukke bygninger her i byen – det er en ren nydelse at opleve dem.

I vor travle dagligdag hvad betyder så alle disse historiske bygninger for os der bor i eller kommer til København? Enhver dansker kender disse, ved hvor de er og flertallet ved også, at det er Christian 4. vi kan takke for de fleste. Rosenborg Slot, Rundetårn med Trinitatis Kirke, Regensen, Børsen, Holmens Kirke, Kongens Bryghus, Proviantgården, Tøjhuset samt dele af Nyboder. Vi ser disse bygninger og kan vel ikke forestille os et København uden. De er blevet smukke selvfølgeligheder, bygninger som vi ikke tænker nærmere over.

For os virker det som selve nerven i det København vi finder så smuk. Vi har jo andre flotte og ældre bygninger, Skt. Petri Kirke, Skt. Nikolaj Kirke, Københavns Domkirke, Bispegården, Rådhuset og mange flere.

Men de første 10 nævnte er alle signeret af samme bygherre – nemlig Christian 4. !!

Den konge vi alle kender bedst fra vor kongerække, den konge som igennem sine 60 regeringsår fik sat sit præg på vor historie og ikke mindst på vor hovedstad. Den konge der synges om i vor kongesang og er hovedfigur i nationalskuespillet ”Elverhøj”.

Alt var vel ikke lige vellykket i hans lange regeringstid. Hans krige næsten slet ikke. Han vandt ganske vist i 1613 over svenskerne, men tabte siden bl.a. ved deltagelse i flere slag i Tyskland under 30-års krigen.

Ikke mindst i 1627 hvor den böhmiske general Wallenstein tog hele Jylland. Det gjorde den svenske feltmarskal Lennart Torstenson også i 1644. Det blev dyrt for den danske befolkning. Alligevel formåede Christian 4. at stå som bygherre for de mange unikke bygninger som vi i dag beundrer og er så stolte af. Dette fik han tid til imellem sine krige. Tiden skulle gå med noget, og kunne han ikke komme i krig kunne han da få tiden til at gå med at bygge. Pengene skulle bruges. Eftertiden kan takke denne driftige, men af krigslykken så svigtede konge for, at vi i dag dagligt kan glæde os over synet af de flotte bygninger han lod opføre. Hvad var København uden Chr. 4's bygninger?

Det var Steenwinckel-familien fra Nederlandene (far, bror og 2 sønner) der stod for det meste af dette byggeri. Rundetårn som blev opført i 1637-42 er vel nok noget af det mest unikke der findes og én af byens største turistattraktioner. På tårnet er en rebus, men den er svær! Her står: ”Herre, styr lærdommen og retfærdigheden ind i Christian IV. hjerte” – den sidder dér højt oppe på muren, flot at skue.

Uden konkurrence er Christian 4. nok den ”dyreste” konge i Danmarks historie. Han overtog et stort og rigt rige og efterlod et fattigt og nærmest forarmet lille land. Men han er alligevel den mest populære konge vi har haft. Vi kan genkende træk i ham, spiste og drak for meget, var glad for damer, modig men ikke en krigshelt. **En rigtig dansker – en solid dansk kolonihavemand ! (det var Ole som fandt på dette specielle udtryk !!) Og redigerede teksten.**

Udover de 10 nævnte bygninger, var det også Christian 4. der påbegyndte inddæmningen af det areal vi i dag kender som Christianshavn. Hvem har fantasi til at forestille sig København uden Christianshavn?

I juli 1618 pålagde Christian 4. alle en skat fordi det var magtpåliggende at sikre og forsvare København mod fjender der kom fra søsiden.. Der kom en dæmning og en bro, således at Amager blev forbundet med bro til Christianshavn der igen blev forbundet med en bro til København. Før den tid var der indsejlingsmuligheder mellem Staden og Amager, hvorved fjendtlige skibe kunne sejle helt op til byen. Der var lav strandbred og det var meget besværligt for Amagers bønder at komme til byen for at afsætte deres grøntsager og andre varer. Disse skulle sejles over vandet, så det var et godt initiativ Christian 4. satte i gang ved at opdæmme området mellem København og Amager.

Christian 4. byggede endvidere hele byer, blandt andet Kristiania (Oslo i dag), samt Kristiansstad og Kristianssand begge beliggende i Sverige og Glückstadt ved Elben.

Det var også ham der fik opsat Caritas-springvandet på Gammel Torv – en frodig lille dame med 2 små børn, der fra 1608 skaffede vand til Københavns borgere. Dette vand kom ude fra Emdrup sø og blev ledet i udhulede træstammer de ca. 6-7 km til Gammel Torv. Under springvandet er der et underjordisk ottekantet brøndkammer, der kan rumme 300 m³ vand ! Hvor mange tænker over det når de går forbi ?

Christian 4. var yderst interesseret i handel. København skulle være en international by, så handelslivet måtte have gode betingelser.

Derfor blev BØRSEN bygget i 1619-23, så købmændene kunne sejle ind på begge sider og losse deres varer af.

På Christian 4.'s tid var Danmark et stort land, der var meget at se til. Landet strakte sig fra Elben i syd til Nordkap i nord, fra Island i vest til Øsel ud for Estlands kyst i øst. Norge, Skåne, Halland, Blekinge, Gotland, Orkneyøerne, Shetlandsøerne, Slesvig/Holsten.

Befolkningstætheden var ganske tyndt. Dette store rige havde i alt ca. 1½ million indbyggere. I Danmark alene var der på det tidspunkt kun ca. 700.000 mennesker !

Christian 4. var aktiv på mange fronter, også hjemmefronten. Han fik 25 børn, nogle af disse fik også deres plads i historien. De kendteste er nok – Leonora Christine gift med Corfitz Ulfeldt, hendes liv er beskrevet i hendes bog ”Et Jammersminde” samt Christians næstældste søn der blev Frederik 3.. Blandt dem en flok af ”uægte børn” (Gyldenløverne). Når landets fine familier lagde dame til var det en af måderne til at opnå kongelig gunst. På den måde kom adelen/borgerskabet opad i rangklasserne.

Han planlagde adskillige skibsekspeditioner til oversøiske lande som Kina og Indien, der havde varer vi i Danmark kun havde hørt om. Det var primært 2 hallandske adelsmænd Jens Munck og Rigsadmiral Ove Giedde der blev sendt ud for at finde søvejene til Asien. Jens Munck skulle finde nordvestpassagen, sejlede ud i 1619, men nåede kun til Hudson Bay i Canada. Han måtte vende om p.g.a. kulde, sygdom og sult. Ud af 64 mand på 2 skibe kom kun Jens Munck og 2 søfolk hjem fra dette togt. Ove Giedde kom til Indien, hvor Ostindisk Kompagni blev stiftet i 1616 og samtidig blev Danmark kolonimagt og fik kolonien Tranquebar, som man havde i ca. 200 år !

Christian var selv opdagelsesrejsende, tog bl.a. på sejltogt med 9 skibe hvor han opslog kommando ombord på flagskibet ” **Victor** ”. Disse sejlede af sted i april 1599 over Nordkap til Nordhavet, men på grund af is og kulde måtte man vende om.

På disse ture blev kongen tituleret og omtalt som Generalkaptajn Christian Frederiksen.

Vor egen kronprins Frederik gør vist det samme i dag - bare omvendt !

Hvad har vi i København så hædret denne populære og aktive konge med ? Ingen gade/vej, ingen plads/torv er opkaldt efter Christian 4. ! Kun den lille bro der går fra Christians Brygge mod Havnegade er opkaldt efter ham ! Mange mere eller mindre kendte danskere har fået gader og pladser opkaldt efter sig.

Vi har en statue af ham ved Nyboder. Den er skjult af store træer og ses meget dårligt af de som er på vej fra City til Østerbro, og ses næppe af de som kører den modsatte vej. Statuen er udført af Vilhelm Bissen, søn af Herman W. Bissen og opstillet juli 1900. Faderen samarbejdede med Thorvaldsen i 10 år og udførte bl.a. Istedløven, og figuren til Frederik 7. på Christiansborg Slotsplads. Sønnen udførte hesten. De har tilsammen lavet flere af Københavns kendte statuer. I Nyboder er det kun én af længerne der er fra Christian 4.'s hånd – de øvrige blev bygget ca. 100 år efter.

Men centralt har vi ikke noget synligt mindesmærke om Christian 4. På bagsiden af Rosenborg findes en lille buste af ham placeret på slottets mur, men ellers er det i buster og små figurer indendørs han findes (Børssalen, Orlogsmuseet m.m.). Når turister fra det store udland og det mindre indland skal se Christian 4., står han gemt væk ude ved Nyboder, (der jo ikke ligger særligt centralt, når man bevæger sig rundt i København).

Er det ikke paradoksalt, at vi i København har flere konger til hest (Christian 5., Frederik 5., Frederik 7. Christian 9. og Christian 10.) der alle står centralt placeret i det indre København, men ikke Christian 4. ?

Derfor har vi i ”Christian 4.- Projekt” undersøgt muligheden og fået tilladelser af Københavns kommune, DanskErhverv (Børsen) og Kulturarvstyrelsen til at opstille et monument ved Børsens åbne plads. Vi har på opfordring af kunstanmelder Peter Michael Hornung (Politiken) og billedhugger Hanne Varming fået kontakt til billedhuggeren Hans Pauli Olsen.

Kunstanmelder Torben Weirup (Berlingske Tidende) har udtalt ”at Hans Pauli Olsen ved flere lejligheder har vist at han kan lave monumentale skulpturer til det offentlige rum”.

Hans Pauli Olsen har bl.a. lavet buster af HM Dronning Margrethe, HKH Prins Henrik samt deres to sønner.

Busterne er udstillet på Frederiksborg Slot.

Denne placering ved Børsen er meget central og nem at komme til for turister fra ind- og udland. Nogle siger at det udover ”Den lille Havfrue” vil blive et af de mest fotograferede spots i København. Med Børsen som baggrund vil Christian 4. rigtig komme til sin ret her.

Absalon byggede borg ved Havn, men det er sandelig Christian 4. som har gjort København til den dejlige by den er i dag.

Hvordan ville København være hvis vi ikke havde alle hans smukke og beundrede bygningsværker ?? Har vi fantasi til at tænke denne tanke?

”Christian 4.-projekt”
v/ Palle Plambeck Olsen